

MANIFESTĂRILE ANIVERSARE, EXPRESIE A CULTULUI PERSONALITĂȚII REGELUI CAROL AL II-LEA

Anul 1930, mai precis ziua de 8 iunie, a adus în istoria României ceea ce avea să fie cunoscut sub numele de "restaurație carlistă". De la această dată și până în februarie 1938, criticile aduse sistemului parlamentar s-au intensificat, iar compromisul, acceptat de unele cercuri politice din România, a câștigat tot mai mult teren, toate acestea neavând alt deznodământ decât acela al lichidării efective a regimului parlamentar. Ca urmare, în noaptea de 10-11 februarie 1938 regele Carol al II-lea a demis guvernul Goga și a instituit un nou guvern sub președenția patriarhului Miron Cristea. Acest fapt a marcat practic sfârșitul instituțiilor democratice bazate pe constituția din 1923 și instaurarea primului regim autoritar de tendință totalitară din istoria țării. Actele politice care au consacrat noul regim au fost: introducerea stării de asediu, adoptarea noii constituții, constituirea Consiliului de Coroană, desființarea partidelor politice¹. Lăsând la o parte aspectul strict politic al acestor acte, ne propunem să ne oprim și asupra laturii oarecum psihologice pe care sus-numitele evenimente ar putea-o avea. Și când spunem acesta, ne referim la faptul că într-un regim nedemocratic, bazat pe impulsurile personale și autoritare ale celui care l-a instituit, indiferent dacă este vorba de o accentuare a lor sau nu, se observă clara tendință de conturare a unui cult personal din partea artizanului noului regim.

Deși nu avem de-a face cu un regim totalitar propriu-zis, cultul personalității a fost o componentă importantă a propagandei carliste, cu deosebire în anii 1938-1940, generând o adevărată campanie de proslăvire a suveranului susținută de instituțiile politice ale regimului (F.R.N., Gărzile Naționale, Straja Țării).

Pe baza documentelor de arhivă ce constituie suportul informațional al lucrării de față, încercăm să schițăm unele aspecte ce ne îndreptățesc să credem că regele Carol, susținut desigur de forțe politice interne, a beneficiat de un cult al personalității destul de evident, reflectat cu deosebire în marile serbări ce se țineau, de pildă cu ocazia zilei de 27 februarie, 10 mai, 8 iunie, 16 octombrie, 1 decembrie.

În 1939, în Ținutul Mureș, ca de altfel în toată țara, membrii Gărzilor Naționale aveau obligația de a sărbători ziua de 10 mai cu un fast deosebit. Programul prevedea în primul rând participarea la serviciul divin a tuturor autorităților și a populației, defilarea pe străzile localităților, manifestări artistice susținute de elevii școlilor și liceelor înregimentați în Straja Țării, toate acestea fiind închinată "marelui restaurator". O dare de seamă asupra serbărilor din 10 mai 1939 în județul Alba relatează: "ziua de 10 mai a fost serbată în tot județul Alba cu deosebit entuziasm și fast. La defilare trecerea detașamentului Frontului Renașterii Naționale a fost viu aplaudată"². Aceeași stare de spirit a marcat serbarea și în județele Ciuc, Turda, Târnava Mică, Târnava Mare³.

O conotație și o semnificație specială a avut-o ziua de 8 iunie - ziua Restaurației. Regele Carol al II-lea, sprijinit de importanți factori politici și propagandistici, încerca să însuflească mulțimilor că odată cu această zi, România intrase într-o epocă de renaștere națională, politică, religioasă. Dacă alte zile aniversare erau marcate de manifestări mai puțin costisitoare, aceasta însă reclama un adevărat efort uman și material, care avea parcă să prefigureze eforturi similare din vremuri ce urmau să vină. "În ziua de 8 iunie - relatează o dare de seamă a Gărzii Naționale din 10 iunie 1939 din județul Odorhei - cetățenii au

¹ Ioan Scurtu, Gheorghe Z. Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, *Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1982, p.320-342.

² Arhivele Statului, Filiala Deva, fond Frontul Renașterii Naționale, dos. nr.8/1939, fila 46. (În continuare se va cita: Fond F.R.N.).

³ Ibidem, dos. nr.8/1939, filele 30;32;36;50;52. În legătură cu sărbătorirea acestei zile, se cuvine să menționăm că fastul caracteristic regimului nu a fost la fel de exagerat ca în cazul altor aniversări, pentru că în această perioadă autoritățile erau mai preocupate de organizarea și consolidarea partidului unic și a organismelor sale auxiliare.

luat parte la serbarea zilei, atât pe stadionul unde s-a produs serbarea, cât și la defilare"⁴. De asemenea, expedierea de telegrame omagiale regelui era obligatorie.

Ziua de 8 iunie fusese declarată și zi a tineretului. În acest sens, se desfășurau pe stadionul A.N.E.F. din București spectacole grandioase în cinstea "marelui străjer Carol al II-lea". De asemenea și străjerii din Sighișoara au organizat la 8 iunie 1939 pe stadionul din localitate o adevărată manifestație, despre care putem spune, fără să greșim că era o expresie tipică a cultului personalității⁵.

În anul 1940, ziua Restaurației nu s-a mai bucurat de aceeași pompă a anului 1939. Condițiile internaționale, pericolele ce amenințau țara din afara granițelor sale, au făcut să mai scadă cu câteva grade entuziasmul celor care se ocupau cu menținerea și întreținerea imaginii create regelui, de salvator al neamului. "Ziua de 8 iunie - relatează ordinul nr.5 din 8 iunie 1940 - și cele ce vor urma să ne găsească însuflețiți de cel mai cald patriotism, gata de a înfrunta vitregia vremurilor. Camarazii din Garda Națională a Frontului Renașterii să rămână și mai departe primii ascultători ai cuvântului regelui"⁶.

O altă zi din an care oferea subiectul unei "sărbători patriotice și naționale" era 16 octombrie, ziua de naștere a regelui Carol al II-lea. La această dată, membrii Gărzilor Naționale din toată țara erau obligați să transmită telegrame de felicitare către "marele sărbătorit", să susțină diferite programe artistice. În 1939, la Alba Iulia, aniversarea zilei de 16 octombrie a început printr-un Te Deum la Catedrala Încoronării, la sfârșitul căruia, comandantul garnizoanei, colonelul Ivancovici s-a simțit dator să lămurească celor prezenți însemnătatea zilei, aducând elogiul suveranului și subliniind eforturile acestuia pentru ca România "să-și dezvolte în pace și liniște programul de îndreptare pe care Frontul Renașterii Naționale îl are în concepția sa"⁷. Aniversarea a luat sfârșit printr-un program artistic în sala Teatrului Caragiale unde a fost prezent "un public select care unit în cuget și-n simțiri a adus omagii marelui sărbătorit"⁸. De asemenea la Blaj, ziua de naștere a regelui a fost omagiată și de către stolul de străjeri al Liceului "Sf. Vasile" din localitate. Cu această ocazie, directorul liceului, profesorul Grigore Pădureanu a conferențiat despre însemnătatea zilei și a scos în evidență "faptele de glorie ale Maiestății Sale"⁹.

În anul 1939, la 1 decembrie - dată cu semnificații deosebite pentru istoria națională a românilor - conform programului stabilit de guvern, serbările unirii urmau să se desfășoare în prezența unor înalți membri ai Consiliului de Miniștri, importante fețe bisericești, diferite alte personalități din capitală și Ținutul Mureș. Astfel, au fost prezenți la Alba Iulia atunci: Silviu Dragomir (ministrul Minorităților), C. C. Giurescu (ministrul F.R.N.), Ion Gigurtu (ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor), generalul Petre Georgescu (comandantul general al Gărzii Naționale), istoricul Ioan Lupaș, numeroși parlamentari și autorități locale¹⁰.

Cuvântările rostite de membrii guvernului, și nu numai, insistau asupra semnificației zilei, dar și a vremurilor de atunci, preamărind regimul și conducătorul lui. "Să fim recunoscători providenței - spunea Silviu Dragomir în alocuțiunea sa - că ne-a dăruit un rege mare și înțelept și să pășim cu deplină încredere în izbânda pe care numai el ne-o poate chezași"¹¹. Aceeași tentă străbate și discursul lui C. C. Giurescu, accentuând parcă și mai mult ideea pronoiei cerești care "a vrut să fie în fruntea țării un mare monarh cu darul prevederii și al hotărârii"¹².

Ministrul Lucrărilor Publice, Ion Gigurtu, a insistat și el asupra rolului hotărâtor al lui Carol în noul mers al societății românești, îndemnând în același timp: "să ne strângem cu toții în jurul celui ce și-a

⁴ Ibidem, dos. nr.8/1939, fila 68.

⁵ *Îndrumări și fapte străjerești*, nr.2-4/1939, p.304.

⁶ Fond F.R.N., dos. nr.209/1940, fila 60.

⁷ Ibidem, dos. nr.8/1939, fila 302.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, dos. nr.51/1940, fila 309.

¹⁰ Muzeul Național al Unirii, fond Documente, nr.2361, filele Serbările Unirii/1939.

¹¹ Ibidem, filele 5-14.

¹² Ibidem, filele 15-20.

închinat viața soartei și preamăririi poporului nostru¹³.

Cuvântarea secretarului general al Frontului, Victor Moldovan, atrage atenția prin afirmațiile de pioasă închinare și credință în regele așa-zis mântuitor: "Trebuia să vie de undeva o schimbare, trebuia să intervie mâna unui cârmaci încercat, cu ochi ager, cu braț sigur care să întoarcă plin de hotărâre cârma corabiei ajunsă în bătaia tuturor furtunilor. Acest cârmaci a sosit la timp: este M.S. Regele Carol al II-lea"¹⁴.

Nu mai redăm și alte cuvântări, pentru că majoritatea, după un început care se referă la însemnătatea zilei, revin la același scop: osanale marelui rege și premărirea faptelor sale.

Presa vremii s-a făcut și ea ecoul celor petrecute la Alba Iulia la 1 decembrie 1939. Astfel, ziare ca *România*¹⁵ din 2 decembrie 1939, organ de presă al F.R.N. sub conducerea lui Cezar Petrescu, *Curentul*¹⁶ din 2 decembrie 1939, condus de Pamfil Șeicaru, *Neamul Românesc*¹⁷ din 4 decembrie 1939, condus de Nicolae Iorga, au reprodus discursurile autorităților prezente la Alba Iulia, dar au redat gânduri și sentimente proprii în legătură cu această aniversare. Nicolae Iorga, într-un articol de pe prima pagină din ziarul său scria: "Unirea realizată sub scutul marelui rege Ferdinand avea să fie desăvârșită sub glorioasa domnie a fiului său regele Carol al II-lea. M.S. Regele Carol al II-lea este acela care ne-a întors privirile către aceste permanențe românești"¹⁸.

La 27 februarie 1938, Carol a promulgat o nouă constituție care, de altfel îi purta numele. Evenimentul a devenit astfel prilejul unor fastuoase omagieri. La 27 februarie 1939 a avut loc la Alba Iulia principala manifestație pe plan național, a împlinirii unui an de la așa-numita constituție "Carol al II-lea". În mod intenționat a fost pregătită prezența alături a celor doi ierarhi, ortodox și greco-catolic, respectiv dr. Nicolae Bălan din Sibiu și dr. Alexandru Niculescu din Blaj, pentru a se crea impresia solidarizării credincioșilor și clerului celor două biserici în jurul tronului și implicit a persoanei regelui Carol al II-lea¹⁹. În anul 1940 legea fundamentală a regimului, din nou a oferit prilejul unor manifestări aniversare. În Ținutul Mureș, Gărzile Naționale din toate comunele și județele au "comemorat" ziua de 27 februarie prin cuvântări ale autorităților locale, jocuri naționale executate de membri Gărzilor Naționale, precum și de străjeri, declamări, cântece. Redăm mai jos, spre exemplificare programul ce trebuia urmat în comuna Teiuș: "Serviciu divin în biserică. Preotul va arăta în predică însemnătatea zilei. După amiază în localul școlii, deschiderea serbărilor cu rugăciunea cântată de corul străjerilor. Un orator dintre învățători va aduce elogii M. S. Regelui, căruia i se cuvine tot devotamentul nostru și sfârșind cu "trăiască regele Carol al II-lea, trăiască alteța sa regală marele voevod Mihai". Declamări și cântece executate de corul străjerilor, cântece executate de premilitari, imnul regal"²⁰. Toți membrii Gărzilor erau obligați să participe la aceste serbări, cei care absentau fiind raportați comandamentelor Gărzii Naționale din localitățile respective. Acest model a fost extins la toate comunele și județele din Ținutul Mureș²¹.

*

Încheiem aici priplul nostru privind această problematică susceptibilă de orice interpretare, desigur fără a avea pretenția de a fi epuizat subiectul. Înainte de aceasta însă, se cuvine menționat că deși oamenii regimului și Carol însuși, au încercat să creeze o imagine istorică proprie, să modifice oarecum mentalitatea unui popor, schimbând numele și răsturnând instituțiile națiunii, nu au reușit să modifice și credința acesteia prin așa-zisa regenerare pe care și-o propuseseră la început.

¹³ Ibidem, filele 20-23.

¹⁴ Ibidem, filele 26-28.

¹⁵ *România*, nr.543 din 2 decembrie 1939.

¹⁶ *Curentul*, nr.4243 din 2 decembrie 1939.

¹⁷ *Neamul Românesc*, nr.267 din 4 decembrie 1939.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Gazeta Transilvaniei*, nr.16 din 26 februarie 1939.

²⁰ Fond F.R.N., dos. nr.11/1940, fila 53.

²¹ *Ibidem*, dos. nr.7/1940, dos. nr.10;11;13/1940.

Regimul carlist autoritar, prin structura sa internă, dar și prin natura împrejurărilor în care a apărut, a fost un regim marcat în mod evident de formalism și contradicții, care i-au provocat o slăbiciune pe care nu a putut-o depăși. Evenimentele din a doua jumătate a anului 1940 au confirmat din plin această realitate.

CRISTINA MÂNEA
Universitatea "1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

**LES MANIFESTATIONS ANNIVERSAIRES,
L'EXPRESSION DU CULTE DE LA PERSONNALITÉ DU ROI CHARLES II**

RESUMÉ

L'année 1930, plus précisément le jour de 8 juin, a apporté dans l'histoire de la Roumanie ce qui allait être connu sous le nom de Restauration charliste. Les documents politiques qui ont consacré le nouveau régime ont été: l'introduction de l'état de siège, l'adoption de la nouvelle constitution, la constitution du Conseil de la Couronne, l'annulation des partis politiques.

En partant des documents d'archives qui se trouvent à l'origine de ce travail nous avons essayé d'esquisser quelques aspects qui nous autorisent à croire que le roi Charles II, soutenu évidemment par des forces politiques internes, avait bénéficié d'un culte de la personnalité assez évident, reflété surtout dans les grandes fêtes qui avaient lieu à l'occasion du 17 février, 10 mai, 16 octobre ou 1-er décembre par exemple.